

РЕЦЕНЗИЯ

от проф.д-р Лучия Малинова Ангелова, СУ”Св.Кл.Охридски”, ФНПП

за дисертационен труд на тема:

Съвременен модел за приобщаващо образование – алтернативни педагогически услуги,

разработен от Валентина Стоянова Милкова

за присъждане на образователната и научна степен “доктор”

Област на висше образование: 1. Педагогически науки

Професионално направление: 1.2. Педагогика (Предучилищна педагогика).

Представяне на дисертанта. Валентина Стоянова Милкова е родена в гр. Трън на 27.07.1979 г. Звършва средното си образование в Природо-математическа гимназия „Христо Смирненски” гр. Перник през 1997 г.с профил биология и химия. През 2010 г. получава ОКС „бакалавър” във ФНПП на СУ „Св. Климент Охридски” по специалност „Предучилищна и начална училищна педагогика”. Две години по-късно завършва магистърска програма по специалността „Мениджмънт на образованието в предучилищните заведения”. Професионалната си кариера започва през 2007г., като учител в частна занималня „Цанка Станкова” гр.Перник, където работи и към момента. Професионалните ѝ ангажименти са свързани с организация на учебния процес, учебно-възпитателна работа в предучилищна група и начален етап на образование, работа с родители, работа по проблемите на приобщаващото образование.

Зачислена е в редовна докторантура на 01.07.2012 г. със заповед № РД 20-820 от 05.07.2012 г. и срок на завършване 01.07.2015 г. Отчислена е с право на защита. Дисертационният труд на тема „Съвременен модел за приобщаващо образование-алтернативни педагогически услуги” е обсъден на заседание на катедра „Предучилищна и медийна педагогика“ към ФНПП на СУ „Св. Климент Охридски“ на 29.06.2016 г. и е насрочен за защита пред специализирано научно жури по научна специалност 1.2. Педагогика (Предучилищна педагогика).

Дисертационният труд е с обем 316 страници, от които 290 страници са текст-изложение и 26 страници приложения. Структурата му включва увод, три глави и заключение. Библиографията включва 128 заглавия, от които 87 източници на кирилица и 41 на латиница. Включени са 4 приложения – описание на диагностични процедури в контролните и експериментални групи, анкетна карта за установяване на съпричастност

на специалисти към процесите на интегриране и включване, въпросници за проучването на мотивацията, нагласите и компетентностите на специалисти за работа във включваща среда, въпросник за проучване сред родители на отношението и очакванията към процесите на интегриране и включване. В дисертационния труд са включени общо 21 таблици, 6 схеми, 25 диаграми и 9 графики.

Дисертационният труд е разделен на три глави. В първата е представена постановка на проблема на базата на литературен обзор и проучване на добри практики и опит по изследваната тема, разбор на основните понятия и термини и предпоставките за изграждане на модела. Във втората глава са описани теоретико-експерименталните и организационни параметри на изследването. В трета глава е направен анализа на резултатите от изследването. В заключението са формулирани изводи и препоръки.

Актуалността на проблема е обусловена от съвременните тенденции в областта на предучилищното и началното училищно образование и възможностите и предимствата на приобщаващото образование като предпоставка за осигуряване равен старт на детската индивидуалност при прехода между образователните институции детска градина и начално училище. Представеният за разглеждане проблем обхваща някои основни положения на включващото образование и на познавателната и социално-психическата готовност за училище, в това число на специфичната подготовка в образователни направления „Български език и литература” и „Математика”. Иновативният подход и концептуалната рамка на разработвания модел са съобразени с психолого-педагогическите характеристики на възрастта, принципите на предучилищната и началната училищна педагогика, принципите на приобщаващото образование и индивидуализирането и диференцирането на образователните цели.

В първа глава на дисертационния труд е направен кратък исторически преглед на идеите и развитието на специалното и интегрираното и включващото образование (Баева, 2007, 2009; Радулов, Вл. 2007, 2003, 1995; Добрев, Зл. 1992, 2005; Евгениева, Е. 2005; Карагъзов, Гърбачева 1996; Петров, 1994; Lindqvist, 1994, по Радулов; Lewis, 1984, по Радулов; Zigler, Eduard, Matia Fin Stevenson, 1987 и др.) и идеята за единна социално-педагогическа система детска градина-начално училище (Гюров, 2006; Крупска, 1958; Germeten, 2002; Panter, 2000 и др.), представени от български и чуждестранни автори. Тук се прави **разбор на някои от основните понятия и термини**, като е направен **опит за авторска дефиниция** на част от тях. Разгледани са термини във връзки и взаимозависимости помежду им. Водещите са следните: интегрирано обучение, приобщаващо, включващо образование и педагогическо общуване, категория и етиктиране, анормалност, различност, недостатъчност, затруднение, увреждане, специални образователни потребности, специални педагогически нужди, скрита интеграция и обучителни трудности, изоставане и неуспеваемост, училищна готовност, функционална грамотност и др. Представени и проучени са добри практики и опит за работа в интегрирана среда и при прехода детска градина-училище. Също така са изведени **основни опорни пунктове за изграждане на нов съвременен и алтернативен модел за приобщаващо образование**, улесняващ прехода детска градина-начално училище.

Втора глава съдържа основните параметри на изследването и продължава с изложение на структурата и съдържателните характеристики на модела. Тя завършва с

представяне на методиката и организацията на експерименталното изследване-план на изследването, формиране на групите с кратка характеристика и инструментариум на изследването. Моделът, разглежда усвояването на образователното съдържание от гледна точка на връзката между детето като субект в педагогическото общуване и средата, която го приема с неговите особености, различия, нужди и възможности. Отправната точка в този процес е специфичната подготовка в образователни направления „Български език и литература” и „Математика”, функционалната грамотност и уменията за приемане, разбиране и толерантност към различността. Този подход проправя пътя на по-индивидуализирано обучение, при което децата се възприемат като способни и компетентни съучастници. Представени са **основните характеристики на модела**, гарантиращи неговото функциониране и в двете образователни институции-детска градина и начално училище, както и възможността за прилагането му в извънинституционално образователно пространство, каквото може да бъде частна занималня. Съпоставени са организационните форми на взаимодействие в детската градина и началното училище, както и тяхното планиране и са направени изводи за възможните варианти на тяхното прилагане в модела и в двете институции. Отражена е спецификата на педагогическото взаимодействие в и извън модела и за двете образователни институции чрез принципите, целите, задачите и формите на организация на педагогическото взаимодействие. Разгледани са целодневните форми на организация в двете институции и е предложена алтернатива за реализиране на взаимодействието в един по-свободен вариант на педагогическо общуване. Структурирани са критерии, показатели и подпоказатели на изследването.

В **глава трета** на дисертационния труд са представени и анализирани резултатите от проведеното изследване с основните и допълнителните методи. Състоянието на признаците, при които се търси и организира педагогическото взаимодействие, се измерва два пъти – в началото на психолого-педагогическия експеримент, в неговия контролен етап и след определен период от време, пет календарни месеца, в два, от които първият – май и последният септември, се извършва допълнителната педагогическа работа в експерименталните групи по отношение на подготовката на децата за училище и реализацията на принципите на приобщаващото образование – формиращ етап, т.е. в края на експеримента, в неговия констатиращ етап. Анализирането на обучителните истории по време на самата работа дават основни ориентири на педагогическото взаимодействие в индивидуален план. Проектирани са целите и очакваните резултати в работата по отношение на всяко отделно дете, за да се даде обективна подкрепа за изява на потенциала и индивидуалността му.

В тази връзка, когато става дума за интерпретирането на интегративната функция на предложените педагогически ситуации, е необходимо, моделът при децата от предучилищна възраст да е съобразен с определено образователно съдържание, умения или отношение в ДООИ за приобщаващото и предучилищното образование и подготовка, учебните програми за подготвителната група и тези за началното училище. Ето защо са важни въпросите: дали е спазен принципът за интегриране на образователното съдържание; дали във всяка ситуация се поставят акценти в образователното направление и ядрото, като задължително се отделя време и внимание за формиране на уменията за приемане, разбиране и толерантност към различията и се търси функционалната грамотност.

Посочените въпроси и препоръки не поставят под съмнение безспорните и значителни приноси, съдържащи се в дисертационния труд, а биха могли да бъдат предмет на по-нататъшните усилия на автора. Възможно е разширяване на изследването към конкретните резултати получени от приложената методика, използването им за по-задълбочено анализиране на приобщаващото образование и то главно по отношение методическите аспекти на проучването. Това не омаловажава значимите постижения на труда, който е необходимо да бъде публикуван, след като е налице реална представа за творчески и субектно-ориентирани решения, свързани с приобщаващото образование. От изследването биха могли да се извадят и други констатации и изводи, полезни както в теоретичен, така и в практически план.

В кои по-конкретни направления виждам и как биха могли да се открият **основните приноси** и решения в дисертационния труд?

1. Дисертационният труд обосновава необходимостта от разработване и апробиране на алтернативен модел за приобщаващо образование при прехода детска градина-начално училище. Уточнена е стратегия за осъществяване на процеса приобщаване при преминаването към новата социална роля ученик. Конкретизирани са проблеми и решения при реализиране процеса на приобщаване.
2. Теоретично е обоснована и разработена методика и организация на педагогическото взаимодействие на алтернативен модел за приобщаващо образование.
3. Отчетена е ефективността на приложението на модела – диагностични процедури за изследване и оценяване функционалната грамотност, специалната готовност и социалните умения на децата при постъпване в първи клас.
4. Моделът акцентира върху изявата на творческия потенциал на децата при прехода от детска градина към начално училище независимо.
5. Проучено и анализирано е участието на всички участници в процесите на приобщаващото образование: интегриране, включване, приобщаване – учители, специалисти, родители.

Дисертационният труд отговаря на изискванията на ЗРАСРБ, на Правилника за неговото приложение, както и на Правилника за развитие на академичния състав. Списъкът от публикации свързани с дисертационния труд представят в количествено и качествено отношение направеното изследване, което е в резултат на продължителна и сериозна научно-изследователска дейност. Авторефератът отразява адекватно основните научно-теоретически анализи, същността на изследването и коректно представя приносите от него, съдържащи се в дисертацията.

Заключение

Предложеният дисертационен труд „Съвременен модел за приобщаващо образование – алтернативни педагогически услуги” показва задълбочен изследователски интерес, способности за детайлен анализ и иновационен подход към

педагогическата практика. Ето защо предлагам на уважаемото научно жури да присъди образователната и научната степен „доктор” на Валентина Стоянова Милкова в област на висше образование: 1. Педагогически науки, професионално направление 1.2. Педагогика (Предучилищна педагогика).

21.12.2016 г.

гр. София

.....

Проф. д-р Лучия Малинова